

Отримано: 09.04.2021 р.

Прорецензовано: 23.04.2021 р.

Прийнято до друку: 28.04.2021 р.

e-mail: natalya_voron@i.ua

DOI: 10.25264/2409-6806-2021-32-90-96

Ворон Н. Участь українських істориків Чехословаччини в міжнародних конгресах та з'їздах (20 – 30-ті рр. XX ст.): інформаційно-статистичний аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Острог, 2021. Вип. 32. С. 90–96.

УДК: 94-051(477+437.3)''1920/1930'':005.745:001.82

Наталія Ворон

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ В МІЖНАРОДНИХ КОНГРЕСАХ ТА З'ЇЗДАХ (20 – 30-ТІ РР. XX СТ.): ІНФОРМАЦІЙНО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ

У статті зроблено інформаційно-статистичний аналіз участі українських еміграційних істориків Чехословаччини в різногалузевих міжнародних конгресах та з'їздах у 20 – 30-ті рр. XX ст. як на території країни проживання, так і за її межами. Визначено науковий внесок цих учених у розвиток української історичної науки та суміжних дисциплін.

Ключові слова: міжнародні конгреси, історики-емігранти Чехословаччини, I та II Українські наукові з'їзди, історія, етнографія., статистичний аналіз, історіографія.

Nataliia Voron

PARTICIPATION OF UKRAINIAN HISTORIANS OF CZECHOSLOVAKIA IN INTERNATIONAL CONGRESSES AND CONVENTIONS (20S – 30S OF THE 20TH CENTURY): INFORMATION AND STATISTICAL ANALYSIS

The paper provides an information and statistical analysis of the participation of Ukrainian émigré historians of Czechoslovakia in international congresses and conventions in the 20s and 30s of the 20th century both on the territory of the country of residence and abroad. According to the author's estimates, Ukrainian scholars and historians from Czechoslovakia attended more than 25 various scientific congresses and conventions during that period. About nine of them were held in Prague. The issues of history and ethnography were heard at 10 conferences. Ukrainian émigré historians attended congresses of Slavic ethnographers and geographers in Prague, Poland (several cities), Belgrade, Sofia, and international congresses of historians in Warsaw and Zurich. The issue of the history of Ukraine was majorly discussed at the First and the Second Ukrainian Scientific Congress. Ukrainian scientific institutions were most often represented by scientists such as Dmytro Doroshenko and Vadym Shcherbakivskiyi. Dmytro Antonovych, a professor of the Ukrainian Free University, the permanent chairman of the Ukrainian Historical and Philological Society was quite an active speaker at international forums. Most often, historians gave reports on the history of Ukraine of the sixteenth-eighteenth centuries, ethnography, folklore studies.

The environment of the Ukrainian intelligentsia in Prague and its scientific and cultural life contributed to the preservation and development of the Ukrainian national idea, popularization of the research on the history of Ukraine and the history of Ukrainian culture in the European historical space. Scientists in Czechoslovakia were the representatives of the Ukrainian scientific forces in Europe. The émigré historians presented their interesting research on the history of Ukraine, reminding the European scientific community of the existence of the authentic Ukrainian people with their rich history and traditions, the ancestral desire for freedom and independence.

Key words: international congresses, émigré historians of Czechoslovakia, the First and the Second Ukrainian Scientific Congresses, history, ethnography, statistical analysis, historiography.

Активними учасниками міжнародних конгресів та з'їздів були історики – представники українських наукових установ та організацій, що діяли в Чехословаччині: члени Українського історико-філологічного товариства (далі – УІФТ), викладачі Українського вільного університету (далі – УВУ), Українського високого педагогічного інституту імені М. Драгоманова у Празі (далі – УВПІ) та інші. Для науковців це був шанс представляти власні дослідницькі здобутки, заявити, що в Європі є український народ, який не має власної держави, але має багату та цікаву історію. Діяльність україн-

ських істориків Чехословаччини у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. є проблемою не вивченою, що і обумовило вибір теми дослідження.

Джерелом вивчення питання участі українських науковців Чехословаччини у міжнародних конгресах та з'їздах у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. є архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України. Зокрема, у персональному фонді Вадима Щербаківського [14] зберігаються справи про участь вченого в різногалузевих міжнародних конгресах. У фонді II Українського наукового з'їзду в Празі (Чехословаччина) містять протоколи засідань секцій, доповіді учасників міжнародних форумів [15]. Також до джерел варто віднести перелік праць I Українського наукового з'їзду [11], повідомлення про II з'їзд [8]. Вагомим джерелом вивчення заявленої проблеми є Річні справоздання УІФТ, що містять інформацію про участь своїх членів у різних міжнародних наукових заходах [4; 5; 6; 7].

Питання участі українських еміграційних істориків Чехословаччини в різногалузевих міжнародних конгресах та з'їздах у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. в історичній науці є не достатньо дослідженим. Вперше дану проблему заявив С. Наріжний. Він перераховує науковців, які представляли українські інституції Чехословаччини на міжнародних форумах в міжвоєнний період [2, с. 257-258]. Сучасні дослідження розкривають питання представництва українських наукових сил на міжнародній арені загалом, а не конкретно Чехословаччини. Так, науковиня М. Чебан у роботі «Українські вчені на міжнародних наукових форумах (1919 – 1939): організація, участь, тематика» дає узагальнену характеристику участі українців на міжнародних наукових форумах [16]. Дослідниця Т. Пацай розкриває питання участі етнографів Наукового товариства Шевченка у різних конференціях [3]. Історик Я. Ісаєвич характеризує міжнародні конгреси істориків та участь істориків з України [1].

Метою статті є здійснення інформаційно-статистичного аналізу участі українських еміграційних істориків Чехословаччини в різногалузевих міжнародних конгресах та з'їздах у 20 – 30-ті рр. ХХ ст. як на території країни проживання, так і за її межами; визначення наукового внеску цих вчених у розвиток української історичної науки та суміжних дисциплін.

У 20 – 30-ті рр. ХХ ст. Прага була одним з осередків наукового життя у Європі. Саме на території Чехословацької республіки відбувалися ряд міжнародних зібрань: I Конгрес слов'янських географів та етнографів (1924), З'їзд антропологів і археологів (1924), Міжнародний з'їзд бібліотечарів і приятелів книги (1926), VI Міжнародний конгрес педагогіки мистецтва (1927), I Міжнародний конгрес народного мистецтва (1928), II З'їзд класичних філологів слов'янських (1932), Міжнародний філософський конгрес (1934) тощо. За сприяння уряду Чехословаччини українським науковцям вдалося організувати два українські наукові з'їзди у Празі – в 1926 р. та 1932 р.

На I Конгрес слов'янських географів та етнографів у Празі, що розпочав свою роботу 4 червня 1924 р., членам УІФТ було надіслано спеціальне запрошення від організаційного комітету конгресу, який очолювали професор І. Полівка та професор В. Швамбер. До участі в конгресі були делеговані О. Колесса, Д. Антонович, Л. Вілецький, В. Січинський, В. Тимошенко, Л. Чикаленко, В. Щербаківський. Вони мали змогу прочитати свої доповіді перед учасниками конгресу [6, с. 9-10].

Володимир Січинський на цьому конгресі представив цікаву роботу з історії української культури «Українське дерев'яне будівництво й метод його дослідження» [10, с. 311]. Дмитро Антонович презентував доповідь «Розвій форм української дерев'яної церкви» [17, с. 231]. Ці ж доповіді були апробовані на одному з засідань Українського історико-філологічного товариства у Празі [5, с. 5; 6, с. 6].

Більш результативним для українських істориків став I Український науковий з'їзд у Празі, який відбувся 3-7 жовтня 1926 р. Учасниками цього наукового форуму були українські наукові працівники-емігранти, переважно ті, що перебували тоді в Чехії, та деякі окремі вчені з західноукраїнських земель.

До президії з'їзду увійшли такі члени УІФТ: О. Колесса, С. Дністрянський, Д. Дорошенко, К. Лоський, О. Лотоцький, В. Сімович, С. Смаль-Стоцький, О. Шульгін та А. Яковлів [11, с. 5].

На історичній підсекції науковці репрезентували свої нароби з філософії, історії стародавнього світу, Київської Русі, української еміграції XIII ст., Козаччини тощо.

Федір Слюсаренко – викладач УВУ та УВПІ, член УІФТ у Празі – представив на загал наукову розвідку «Уваги до Херсонського декрету про пошану Діофанта» [11, с. 13]. Анотація виступу вказує на те, що науковець знаходить підтвердження участі населення тодішньої України (роксоланів) у кримських війнах як союзників скіфів. Проблематику Скіфії представив також історик, член УІФТ

Сергій Шелухін. Він виступив з двома доповідями – «Походження назв: «Самбата», «Київ», «Канів» та «Походження і значення назви «Скифи». Зокрема у першій доповіді він наводить аргументи на підтвердження тези про грецьке походження цих назв. Історик вказує, що греки у давні часи називали Київ – Самбата, що означало «далекий торг». Сама ж назва «Київ» вперше зустрічається в VI ст. Ця назва у греків означала «темні, грізні гори-скелі». Назва «Канів» – грецький сторожовий торговий пункт. Це було не одне місто по гирлу Дніпра. Як вказано у звіті, виступ науковця викликав дискусію, в якій взяло участь 6 осіб [11, с. 13-14].

Дослідження історії Русі презентували С. Шелухін «Гіпотеза провансальського походження Русі» та викладач Української господарської академії у Подєбрадах (далі – УГА) М. Славінський «До реєстру перших київських князів» [11, с. 14]. Сергій Шелухін обґрунтовує провансальську гіпотезу походження Русі. Науковець вказує на те, що теорії походження Русі з півночі або північного заходу не мають наукового підтвердження, натомість він стверджує, що на територію України русини прийшли з півдня Франції – Кельтської Галії, а пізніше – Провансу. Виступ викликав одну з найбільших дискусій з'їзду. В ній взяли участь 9 осіб [11, с. 19-20]. Історик Максим Славінський у виступі розмірковує про постать князя Олега, ставить під сумнів, що всі вчинки князя пов'язані саме з постаттю Віщого Олега. Він відстоює власну думку про те, що можливо князів з таким іменем було декілька. [11, с.14-15].

Також на вечірньому засіданні підсекції М. Славінський презентував розвідку «Чеська звістка про київську еміграцію XIII ст.». Виступ цього історика надрукований у другому томі праць Українського високого педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі. Автор вказує, що інформацію про похід татар на Польщу, Чехію та Угорщину, чеські ченці ймовірно отримували від емігрантів з Русі. Зокрема, на підтвердження цієї тези, він наводить уривки з листів 1241 р. монаха з ордену домініканців. Також він дає своє пояснення дискусії, що існувала між московською та київською історичними школами щодо населення «старовинної Київської держави». На підставі документів, автор заперечує думку російського історика М. Погодіна про те, що кияни разом з вищими станами суспільства тікали від навали татар на північний схід – до майбутньої Московщини, а навпаки – на захід. І не тікали, а тимчасово переховувалися у місцях, куди не дійшли татари, а потім поверталися до Києва. Історик наводить той незаперечний факт, що саме з північного сходу наступала армія хана Батия, тому населення міста не могло втікати назустріч ворогу. Щодо їх втечі на захід, М. Славінський наводить приклади листів чеських ченців, що існувала київська еміграція в Чехії, особливо в Саксонії. А так, як в листах згадується переважно Київ, можна стверджувати, що це були кияни XIII ст. [9, с.359].

Особливий інтерес серед істориків еміграції викликала доба Б. Хмельницького. Свої розвідки на I Українському науковому з'їзді представили історик викладач УВУ та УВПІ Панас Феденко, історик член УІФТ Андрій Яковлів та Всеволод Петрів – військовий діяч, викладач УВПІ та УГА.

Панас Феденко ознайомив публіку з питанням відносин Богдана Хмельницького з південними слов'янами та українською селянською війною загалом. Доповідач А. Яковлів представив дослідження «Договір Богдана Хмельницького з Москвою в редакції 1659 року», в якому вказував на фальсифікацію договору, як автентичного, наголошуючи на суттєві відмінності цього документу з Березневими статтями 1654 р. В. Петрів презентував «Корективи, що їх можна внести в українську історію, досліджуючи її з погляду військового». Автор вказує, що будь-яка збройна акція під час війни безпосередньо впливає на політику, яку ведуть воюючі сторони. Як приклад, він наводить війну Б. Хмельницького з поляками. Дослідник наголошує, що при оцінці та аналізі військових операцій обов'язково потрібно враховувати вплив війни на політичну ситуацію [11, с.17].

Частина виступів торкалася тем історії української культури. Так, український науковець Василь Біднов представив дослідження «Монастирі лівобережної України в XVII – XVIII ст.». Важливе змістове наповнення мала доповідь Олександра Лотоцького, який ознайомив присутніх з українським полемічним письменством, як джерелом церковного права. Доповідач вказував, що саме релігія, конфесійна ситуація в Україні XVI – XVII ст. стала фундаментом, на якому розвивалося політико-національне та соціально-економічне життя, а полемічна література – це один із факторів вливу та боротьби за релігійні, національні права українського народу [11, с. 15].

Окремо від історичної секції діяла підсекція археології та історії мистецтва. В. Щербаківський, як археолог, представив тему – «До питання про мальовану неолітичну кераміку» [11, с.32]. Ще один представник українців Чехословаччини В. Залозецький доводив «Візантійське походження

Св. Софії в Києві і собору Св. Спаса в Чернігові». Він вказував, що на візантійське походження Софійського собору вказує, перш за все, ціла будівельна концепція, а вже другорядно – будівельні мотиви [11, с.33].

За матеріалами звіту можна зробити висновок, що історична секція викликала найбільший інтерес у публіки. Її засідання відвідало 253 гостей та 79 доповідачів. Це свідчить про неабиякий інтерес до історії України серед емігрантського середовища українців Чехословаччини, які за кордоном, хоча б таким способом, показували свою небайдужість, переживання за країну, яка для них була недосяжною [11, с.72].

На нашу думку, I Український науковий з'їзд дав змогу згуртувати наукові сили емігрантів, обмінятися науковими здобутками, ідеями, продемонструвати величезну дослідницьку роботу, яку проводять українські вчені в Чехословаччині з метою збагачення української історії новими дослідженнями.

II Український науковий з'їзд відбувся 20-24 березня 1932 р. у Празі. На думку представників Українського історико-філологічного товариства, спеціальним завданням цього з'їзду був «огляд наукової праці української еміграції за останнє десятиліття з особливим наголошенням зав'язків українських вчених з західноєвропейськими науковими установами й окремими науковцями» [7, с. 10].

До президії історико-філологічної підсекції ввійшли такі знані науковці: О. Колесса, Ф. Слюсаренко, Д. Дорошенко, П. Феденко, В. Сімович, А. Артимович, К. Чехович, С. Сірополко, Д. Чижевський, Д. Щербаківський, Д. Антонович, В. Січинський. У порівнянні з попереднім з'їздом 1926 р. склад президії змінився на 75%, а до участі приєдналися нові науковці з представників української еміграції в Чехословаччині.

Зауважимо, що тематика доповідей на цьому з'їзді була надзвичайно різноманітною, що підтверджувало продуктивну працю українських науковців на початку 30-х років. Під час роботи історико-філологічної секції було прочитано 36 доповідей. Варто згадати, що перше пленарне засідання секції було присвячене пам'яті українського історика Дмитра Багалія, який помер у лютому 1932 р. З ґрунтовними доповідями про його наукову спадщину виступали Д. Дорошенко, В. Біднов та Д. Антонович. Далі секція працювала над обговоренням актуальних питань історії та археології, серед них – проблеми етногенезу української спільноти. Так, Вадим Щербаківський представив «Схему походження українського народу», К. Чехович підготував доповідь «Початки української нації», яку раніше слухали члени УІФТ на власних наукових засіданнях. Ф. Слюсаренко представив дослідження з давньої історії українських земель – «Ісократова промова в банкових справах, як джерело до історії грецьких колоній на Україні» [8, с.5-7].

На II з'їзді, так само, як і на першому, що відбувся у 1926 році, значна частина доповідей була присвячена козацькій добі. Вони становили третю частину всіх доповідей підсекції. XVII – XVIII ст. української історії учасники з'їзду окреслили в кількох тематичних блоках. Загальну працю, яка охарактеризувала б даний період, представив дослідник козацької держави Д. Дорошенко (тема доповіді – «Нові студії над Українською козацькою державою XVII-XVIII ст.»). Історію взаємин козаків з Московією у своїх доповідях розкрили С. Наріжний «Московські посланці на Україні в 2-й половині XVII ст.», Е. Камінський «Подорож Брюховецького до Москви в 1665 р. і його московський договір», А. Яковлів «Національні моменти в українсько-московських договорах XVII-XVIII ст.», В. Петрів «Московсько-українська війна 1709 – 1711 рр.» та «Східні кордони України». Турецьку частину історії запорозьких козаків розкрив В. Біднов під час виступу з темою: «Перші п'ять літ перебування запорожців у Туреччині (1775 – 1780)». Мають цінність також доповіді про населення України даного періоду. Він же презентував виступи – «Ченці – збирачі милостині на Запоріжжі», «Осадчі та їх значення в заселенні Степової України», С. Федорів спробував дослідити правовий статус козаків – «Козаки за статутом генуейських колоній». На секційних засіданнях прозвучали також виступи з історії освіти, української преси, краєзнавства, історіографії та ін. Варто відмітити виступ П. Феденка «З чесько-українських відносин у XVII ст.», який підтверджує довгу історію співпраці двох слов'янських народів, яка не закінчується й донині [8, с.5-6].

У підсекції археології та історії мистецтва обговорювалися питання археологічних культур на території України. З цікавими доповідями виступили члени УІФТ І. Борковський про походження Білопотоцької культури та О. Кандиба про українську мальовану кераміку неоліту. Не оминули увагою учасники з'їзду музику, граверство, архітектуру, фольклор. Загалом у підсекції було заслухано 17 доповідей [8, с.8].

Чехословацька група українських істориків також брала активну участь в міжнародних наукових заходах за межами країни. Так, у червні 1927 р. на території Польщі відбувся II з'їзд всеслов'янських географів і етнографів. З Чехословаччини його учасниками стали українські історики – емігранти О. Колесса, Д. Дорошенко, В. Щербаківський. Дві цікаві доповіді виголосив викладач УВУ О. Колесса – «Міфологічний сюжет місяця і зірок у давніх українських різдвяних піснях» та «Фольклористична творчість Івана Франка». Обидва виступи є важливим джерелом для розуміння українського фольклору та його відмінностей від сусідніх народів [3, с. 771-772].

У 1930 р. на черговому Всеслов'янському з'їзді географів, етнографів та антропологів у Белграді представником української науки був В. Щербаківський. Він взяв участь у роботі секції етнографії з доповіддю «Вепр в українських народних обрядах». Він також був учасником IV Конгресу слов'янських географів і етнографів у Софії (1936). Слід відмітити, що В. Щербаківський, як єдиний представник Українського університету в Празі, та В. Кубійович, як представник НТШ – лише два делегати від українських наукових установ на цьому з'їзді [3, с. 773-774].

Українські історики презентували свої дослідження і в Польщі. Так, 21-27 серпня 1933 р. Д. Дорошенко та В. Щербаківський стали учасниками VII Міжнародного конгресу істориків у Варшаві як представники українських наукових установ Чехословаччини. Доповідь В. Щербаківського «Проект символічних позначень для етнологічних студій» була надрукована у збірнику наукових праць українських учасників цього конгресу, який видало НТШ за редакцією М. Кордуби [1, с. 716].

Важливо зазначити, що Вадим Щербаківський брав участь майже усіх наукових конгресах Європи з археології, етнографії та ін. Особлива цінність його участі у тому, що всі теми доповідей ученого були безпосередньо пов'язані з україністикою й виконували водночас суто наукову та популяризаторську функції. Тематика його досліджень була досить різноманітною: українські обрядові звичаї, теорії праслов'янських, мов, давні культури на території України, образотворче мистецтво та багато іншого. Вадим Щербаківський постійно обстоює ідею тяглості суспільного історичного процесу в Україні з найдавніших часів і за допомогою аргументів доводив цю думку до науковців з різних країн світу. Досить часто вченому доводилося наголошувати, що він український історик, а не російський [12, с. 78; 13, с. 68].

Важливим науковим форумом також став VIII Міжнародний конгрес істориків, що пройшов 28 серпня – 4 вересня 1938 р. у Цюріху. Відомо, що саме тут з чехословацької групи науковців виступив український історик Є. Перфецький з доповіддю «Становлення польської анналістики до німецького і руського літописання в середніх віках» [1, с. 718].

Окрім конгресів з історичних наук, українські науковці Чехословаччини активно долучилися до різних міжнародних заходів. У 1924 році історико-філологічне товариство було запрошене стати співорганізатором Всеслов'янського з'їзду філософів, але його скликання відкладалося на пізніше [6, с. 9].

Активним учасником міжнародних наукових з'їздів був Дмитро Антонович. У 1926 р. він став учасником Міжнародного з'їзду бібліотекарів і приятелів книги в Празі з виступом «З мистецтва української книги», а у 1927 р. – VI Міжнародного конгресу педагогіки мистецтва в Празі, на якому представив дослідження «Принципи викладу історії мистецтва на високих наукових школах і на школах мистецтва». У 1928 р. – I Міжнародного конгресу народного мистецтва в Празі, на якому ознайомив публіку з українською дерев'яною архітектурою тощо. [17, с. 231].

У вересні 1930 р. група українських науковців відвідала VII міжнародного з'їзду філософів у Оксфорді. 25 листопада того ж року Іван Мірчук подав звіт про участь в цьому з'їзді. Загальні збори Українського історико-філологічного товариства ухвалили подбати про участь українців в організації Комітеті для підготовки Міжнародного філософського Конгресу в Празі, що мав відбуватися в 1934 р. [7, с. 9].

У 1932 р. А. Артимонович, Ф. Слюсаренко, М. Тимченко і В. Сімович були учасниками II З'їзду класичних філологів слов'янських у Празі. З доповідями про з'їзд науковці виступили на засіданнях УІФТ у звітному році 1931/1932. Професор А. Артимонович також відвідав II Міжнародний лінгвістичний конгрес у Женеві; доповідь професора Д. Чижевського про Гегелівський конгрес в Берліні [4, с. 6].

Аналіз зарубіжних видань переконує, що українські науковці з СРСР не брали участі у міжнародних наукових заходах та форумах. Не було їх ні на Міжнародних конгресах істориків, ні на всеслов'янських з'їздах географів та етнографів. Жоден представник з української землі не приїхав

на I та II Українські наукові з'їзди у Празі. Можна стверджувати, що причина їх відсутності була у політичній ситуації в державі, яка, на думку С. Смаль-Стоцького, китайським муром відгородила Радянську Україну від Європи та від української еміграції [16, с.86]. Мали проблеми у закордонних відрядженнях і українські історики з Польщі, які не мали підтримки від держави, їх думки всіляко ігнорувалися польськими колегами. Та все ж представники Наукового товариства ім. Т. Шевченка відвідували міжнародні конгреси і поодинокі могли представляти українську науку в Європі.

Ще більш критичними для розвитку історичної науки та проведення міжнародних зібрань й наукових конференцій стануть роки початку Другої світової війни. Стосовно цього періоду, авторкою не виявлено документів та матеріалів, які б демонстрували участь української еміграції Чехословаччини у міжнародній науковій діяльності.

У 20 – 30-х рр. ХХ ст., за підрахунками авторки, українські науковці-історики Чехословаччини відвідали понад 25 різногалузевих наукових конгресів та з'їздів. З них приблизно 9 проводилися у Празі. Питання історії та етнографії заслуговувалися на 10 конференціях. Українські наукові установи найчастіше представляли вчені Дмитро Дорошенко та Вадим Щербаківський, досить активним доповідачем на міжнародних форумах був професор Українського Вільного університету, незмінний голова УІФТ Дмитро Антонович.

Середовище української інтелігенції у Празі та її науково-культурне життя сприяло збереженню та розвитку української національної ідеї, популяризації досліджень з історії України та історії української культури в європейському історичному просторі. Українські науковці Чехословаччини представляли результати своєї діяльності на міжнародних конгресах, виставках, з'їздах, були регулярними їх учасниками. Вони були співорганізаторами проведення міжнародних заходів на території Чехословаччини. Особливого звучання та актуальності набувала в 20-30-і роки ХХ ст. тематика давньої історії України та козацької доби. Вчені на теренах Чехословаччини були репрезентантами українських наукових сил в Європі. Історики-емігранти виступали зі своїми цікавими дослідженнями з історії України, нагадуючи європейській науковій спільноті про існування самобутнього українського народу з його багатою історією та традиціями, споконвічним прагненням до волі та незалежності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Ісаєвич Я.Д. Міжнародні конгреси істориків (Міжнародні конгреси історичних наук), обговорення на них проблем українознавства та участь учених з України. *Енциклопедія історії України*: у 10 т. Київ, 2009. Т.6. С. 714–726.
2. Наріжний С. Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами. Ч.1. Прага, 1942. 609 с.
3. Пацай Т. Представництво Етнографічної комісії НТШ на міжнародних наукових заходах у 20 – 30-х рр. ХХ століття: хронологія подій. *Народознавчі зошити*. 2016. №4. С. 769–776.
4. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства у Празі. Рік дев'ятий (1931 – 1932). Прага, 1932. 24 с.
5. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства у Празі за перший рік його діяльності (від 30 травня 1923 року до 31 травня 1924 року). Прага, 1924. 13 с.
6. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства у Празі за другий рік його діяльності (від 30 травня 1924 року до 31 травня 1925 року). Прага, 1926. 14 с.
7. Річне справоздання Українського історико-філологічного товариства у Празі. Рік восьмий (1930 – 1931). Прага, 1931. 32 с.
8. Розклад праць II Українського наукового з'їзду у Празі 20-24 березня 1932 року. Прага, 1932. 16 с.
9. Славінський М. А. Чеська звістка про київську еміграцію XIII ст. *Праці Українського високого педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова у Празі*. Прага, 1932. Т. 2. С. 357–359.
10. Трембіцький А. Родина Січінських-Січинських та Українське історично-філологічне товариство в Празі (1923 – 1945). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Історичні науки*. Острог, 2008. Вип. 11. С. 301–326.
11. Український науковий з'їзд у Празі 3-7 жовтня 1926 р. Звідомлення Президії Організаційної Комісії З'їзду. Прага, 1928. 75 с.
12. Ульяновський В. Вадим Щербаківський: життя, наукова діяльність, доля творчої спадщини. *Щербаківський В. Українське мистецтво. Вибрані неопубліковані праці*. Київ, 1995. С. 5–102.
13. Франко А., Франко О. Аналіз документів та матеріалів особистого наукового архіву Вадима Щербаківського. *Вісник Інституту археології*. 2012. Вип. 7. С. 62–74.
14. ЦДАВО України (Центральний державний архів вищих органів влади та управління України). Ф. 3864. Оп.1. Спр. 30-36.
15. ЦДАВО України. Ф. 4033. Оп. 1. Спр. 1-4.

16. Чебан М. Українські вчені на міжнародних наукових форумах (1919 – 1939): організація, участь, тематика. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2017. Вип. 10. С. 72–89.

17. Шаповал А. Наукова діяльність Дмитра Антоновича в еміграції (1920 – 1945 рр.). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Історія*. 2008. Вип. 14. С. 228–233.

References

1. Isaievych Y.D. Mizhnarodni konhresy istoriykiv (Mizhnarodni konhresy istorychnykh nauk), obhovorennia na nykh problem ukrainoznavstva ta uchast uchenykh z Ukrainy. *Entsyklopediia istorii Ukrainy*: u 10 t. Kyiv, 2009. T.6. S. 714–726.

2. Narizhnyi S. Ukrainska emihratsiia. Kulturna pratsia ukrainskoi emihratsii mizh dvoma svitovymy viinamy. Ch.1. Praha, 1942. 609 s.

3. Patsai T. Predstavnytstvo Etnohrafichnoi komisii NTSh na mizhnarodnykh naukovykh zakhodakh u 20 – 30-kh rr. XX stolittia: khronolohiia podii. *Narodoznavchi zoshyty*. 2016. № 4. S. 769–776.

4. Richne spravozdannia Ukrainskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva u Prazi. Rik deviatyi (1931 – 1932). Praha, 1932. 24 s.

5. Richne spravozdannia Ukrainskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva u Prazi za pershyi rik yoho diialnosti (vid 30 travnia 1923 roku do 31 travnia 1924 roku). Praha, 1924. 13 s.

6. Richne spravozdannia Ukrainskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva u Prazi za druhyi rik yoho diialnosti (vid 30 travnia 1924 roku do 31 travnia 1925 roku). Praha, 1926. 14 s.

7. Richne spravozdannia Ukrainskoho istoriko-filolohichnoho tovarystva u Prazi. Rik vosmyi (1930 – 1931). Praha, 1931. 32 s.

8. Rozklad prats II Ukrainskoho naukovoho zizdu u Prazi 20-24 bereznia 1932 roku. Praha, 1932. 16 s.

9. Slavynskyi M. A. Cheska zvistka pro kyivsku emihratsiiu XIII st. *Pratsi Ukrainskoho vysokoho pedahohichnoho instytutu im. Mykhaila Drahomanova u Prazi*. Praha, 1932. T. 2. S. 357–359.

10. Trembitskyi A. Rodyna Sitsinskykh-Sichynskykh ta Ukrainske istorychno-filolohichne tovarystvo v Prazi (1923 – 1945). *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Istorychni nauky. Ostroh, 2008. Vyp. 11. S. 301-326.

11. Ukrainskyi naukovyi zizd u Prazi 3-7 zhovtnia 1926 r. Zvidomlennia Prezydii Orhanizatsiinoi Komisii Zizdu. Praha, 1928. 75 s.

12. Ulianovskiy V. Vadym Shcherbakivskiy: zhyttia, naukova diialnist, dolia tvorchoi spadshchyny. *Shcherbakivskiy V. Ukrainske mystetstvo. Vybrani neopublikovani pratsi*. Kyiv, 1995. S. 5–102.

13. Franko A., Franko O. Analiz dokumentiv ta materialiv osobystoho naukovoho arkhivu Vadyma Shcherbakivskoho. *Visnyk Instytutu arkheolohii*. 2012. Vyp. 7. S. 62–74.

14. Cheban M. Ukrainski vcheni na mizhnarodnykh naukovykh forumakh (1919 – 1939): orhanizatsiia, uchast, tematyka. *Ukraina-Polshcha: istorychna spadshchyna i suspilna svidomist*. 2017. Vyp. 10. S. 72–89.

15. Shapoval A. Naukova diialnist Dmytra Antonovycha v emihratsii (1920 – 1945 rr.). *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia : Istoriiia*. 2008. Vyp. 14. S. 228–233.